

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ ПЛАНОВОГО ПРИБУТКУ

THE FORMATION AND DISTRIBUTION OF PLANNING PROFIT

Анотація. Наведено методичні рекомендації щодо формування та розподілу планового прибутку відповідно до Стандартів бухгалтерського обліку.

Summary. Methodological recommendations for preparation of the formation and distribution of planning profit are given.

Ринкова економіка істотно змінила місце і роль фінансів в управлінні підприємством. Процеси формування, розподілу та використання грошових ресурсів стали винятково прерогативою самих підприємств. Внаслідок цього підсилилася їхня стимулююча роль у підвищенні ефективності виробничо-господарської діяльності. Це спричинило підвищення відповідальності менеджерів за якість прийнятих фінансових рішень.

Найбільш повно фінансовий результат діяльності підприємства відображає прибуток. У той самий час він є основою формування власних внутрішніх фінансових ресурсів підприємства, спрямованих на виробничий розвиток, підтверджує ефективність обраних видів діяльності і напрямків з досягнення стратегічних цілей. За рахунок прибутку фінансуються витрати на розвиток виробництва і соціальні потреби трудового колективу, виплачуються премії за показниками роботи підприємства в цілому, створюються страхові (резервні) фонди, а також виплачуються дивіденди і т. ін. Внаслідок цього прибуток є одним з основних об'єктів фінансового планування [1].

Планування прибутку можна здійснювати за допомогою наступних методів [2, с. 221]:

- економіко-статистичних;
- економіко-математичних;
- техніко-економічних;
- на підставі взаємозв'язку витрати – обсяг реалізації - прибуток (CVP-аналіз).

Найчастіше в науковій літературі описані останні два методи [3, с. 168-175; 4, с. 114-115; 5, с. 351; 6, с. 169-170].

Метод планування на підставі взаємозв'язку витрати – обсяг реалізації – прибуток використовується для планування прибутку від основної діяльності. Він дозволяє виявити основні фактори, що визначають кінцевий розмір прибутку, знайти резерви подальшого збільшення його суми та вирішувати ряд задач на підприємстві, а саме [4, с. 122-135; 7, с. 235-250]:

- визначення обсягу реалізації продукції, що забезпечує беззбиткову основну діяльність у плановому періоді;
- визначення необхідного обсягу реалізації продукції, що забезпечує досягнення запланованої (цільової) суми прибутку;
- визначення розміру можливого зниження обсягу реалізації продукції при несприятливій кон'юктурі товарного ринку;
- визначення можливих результатів зростання суми прибутку при оптимізації постійних та змінних витрат.

З цих причин О.О. Орлов вважає цей метод за єдино можливий при плануванні прибутку [6, с. 169-170]. Треба зазначити, що використання цього методу потребує планування собівартості за методом покриття та ведення спеціального бухгалтерського обліку, який фіксує змінні й постійні витрати на окремих рахунках.

Виходячи з того, що на підприємстві доцільно здійснювати планування собівартості продукції як методом покриття, так і методом повної собівартості [8, с. 131], а також є корисним формувати плановий прибуток за формами, що використовуються у бухгалтерському обліку, варто при плануванні прибутку використовувати і метод техніко-економічного розрахунку. Він передбачає поетапний розрахунок показників, що його утворюють. Введення в дію національних Стандартів бухгалтерського обліку (П(С)БО) певним чином вплинуло на використання цього методу, що призвело до виникнення питань стосовно методичних підходів до формування планового прибутку. Розглянемо їх.

Формування прибутку на сьогоднішній день регламентується Стандартами бухгалтерського обліку: П(С)БО 3 “Звіт про фінансові результати” та П(С)БО15 “Доход”. У відповідності зі

Стандартами *прибуток* представляє собою суму, на яку доходи підприємства перевищують пов'язані з ними витрати. *Доходи* – це збільшення економічних вигод у виді надходження активів або зменшення зобов'язань, що ведуть до збільшення власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Згідно з міжнародними і національними Стандартами бухгалтерського обліку доходи бувають двох видів: звичайні і надзвичайні (див. рис. 1).

Звичайні – це доходи від будь-якої основної діяльності підприємства, а також від операцій, що її забезпечують або виникають у результаті її проведення.

Надзвичайними є доходи, які виникають в результаті надзвичайних подій, тобто подій, що відрізняються від звичайної діяльності підприємства, відбуваються однократно і не можуть бути очікуваними.

Звичайні у свою чергу поділяються на:

фінансові – це прибутки від участі в капіталі (інвестиції в асоційовані, дочірні або спільні підприємства), доходи за акціями, облігаціями та іншими цінними паперами, що належать підприємству і т.п.;

операційні – доходи від основної та від іншої операційної діяльності. Під основною діяльністю підприємства розуміються операції, пов'язані з реалізацією виробленої продукції (робіт, послуг); інша операційна діяльність - це інші види діяльності, що не є інвестиційною або фінансовою діяльністю (виконання ремонтних робіт для інших організацій, доходи від здачі майна в оренду, від реалізації майна і т.п.).

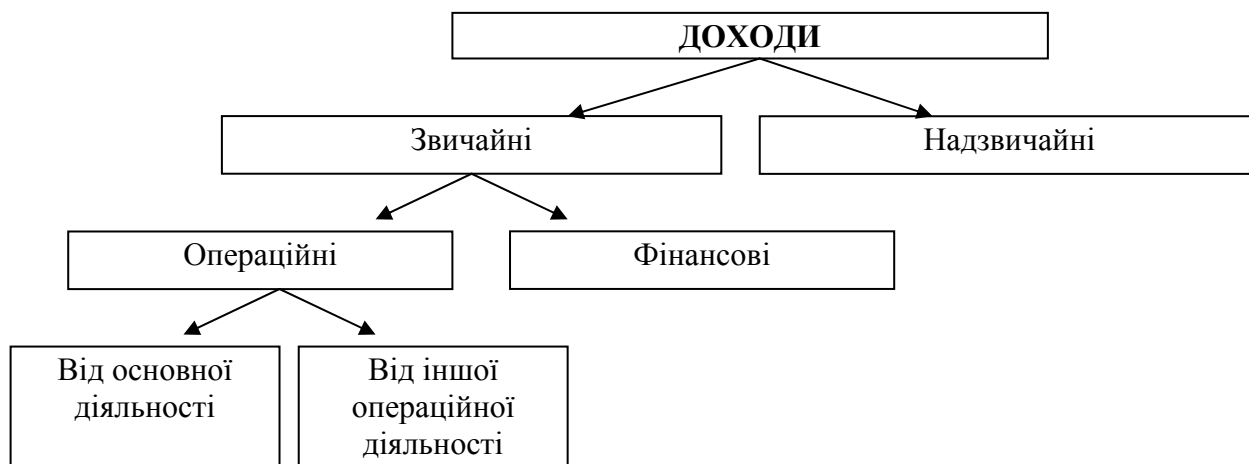

Рисунок 1 – Види доходів

Відповідно до наведеної класифікації доходів у Стандартах запроваджено формування чистого прибутку підприємства алгоритм якого наведено на рис. 2.

Як випливає із рис. 2 у фінансовому звіті поетапно відбивається формування: валового прибутку, фінансового результату від операційної діяльності, фінансового результату від звичайної діяльності та чистого прибутку. При цьому у фінансовому звіті не виділено окремо формування прибутку від основної діяльності. Деякі автори у цьому зв'язку стали вживати термін “прибуток від операційної діяльності”, розуміючи під ним прибуток від основної діяльності підприємства [4].

З нашої точки зору не треба плутати операційну й основну діяльність. У Стандарті 3 чітко визначено категорії основної та операційної діяльності підприємства, а також те, що основна діяльність є складовою операційної [9]. Це положення відбивається і в групуванні доходних рахунків класу 7 (див. табл. 1).

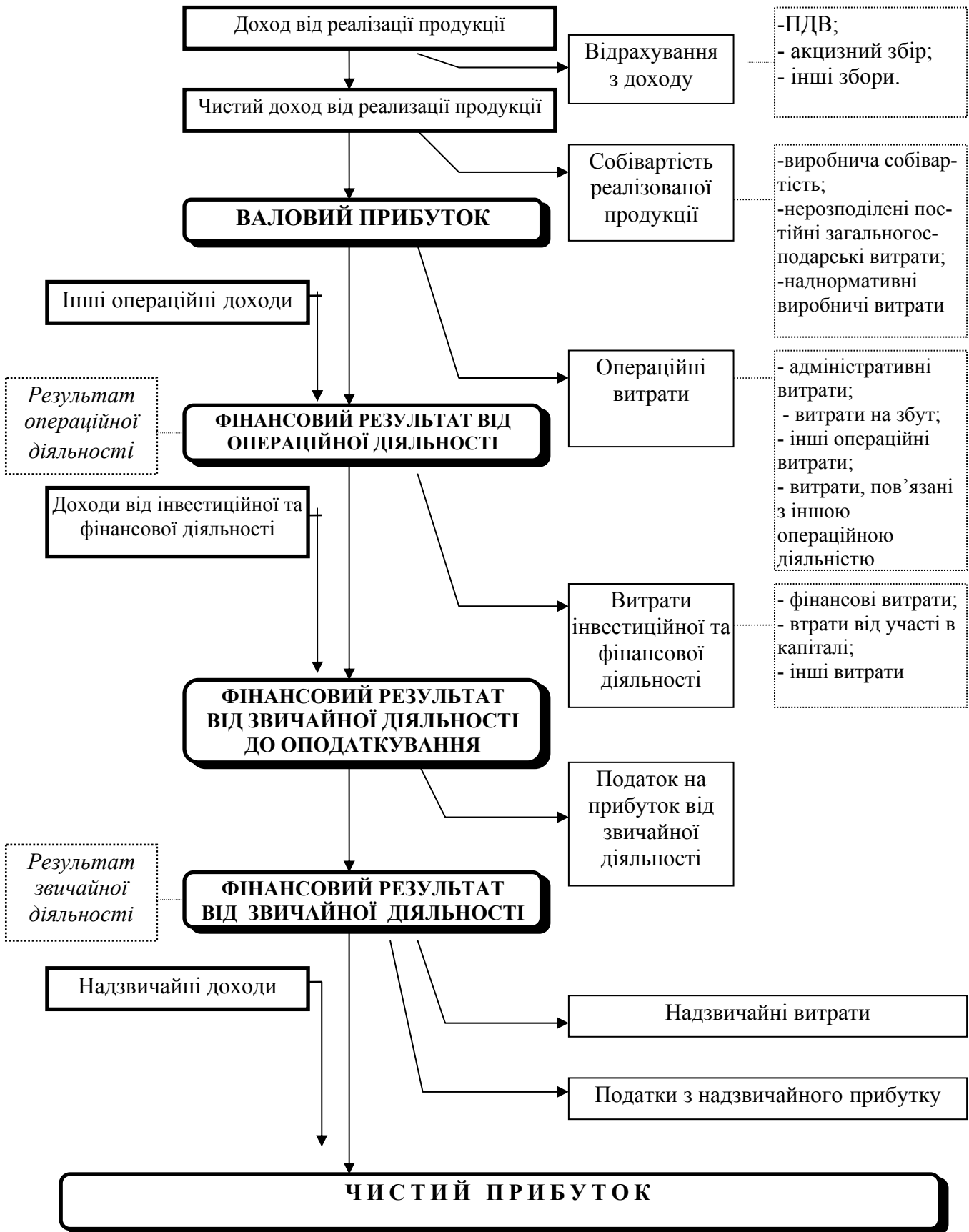

Рисунок 2 – Алгоритм формування чистого прибутку у відповідності зі Стандартами бухгалтерського обліку

Таблиця 1 – Доходні рахунки бухгалтерського обліку

№ рахунка	Назва рахунка
70	Доходи від реалізації
71	Інші операційні доходи
72	Доход від участі в капіталі
73	Інші фінансові доходи
74	Інші доходи
75	Надзвичайні доходи

Основну частину чистого прибутку підприємство отримує від основної діяльності. З цих причин при плануванні варто виділяти основну діяльність, хоча це і не передбачено Стандартами у фінансовому обліку. Отже, прибуток від основної діяльності повинен відбиватися в управлінському обліку.

Оскільки питома вага прибутку від іншої операційної діяльності і фінансової діяльності підприємства займає невелику частку в складі чистого прибутку, то їх можна планувати як середньостатистичні величини на основі даних за минулий період.

Новими стандартами бухгалтерського обліку не передбачено розподілу прибутку за напрямками майбутнього цільового використання. Створення цільових фондів відтепер вважається внутрішньою справою підприємства і, відповідно, не розкривається у фінансовій звітності. Однак мало одержати прибуток, його необхідно ефективно використовувати. Коли створюються цільові фонди, тим самим визначаються наміри з розпорядження зароблених коштів. У сучасних умовах доцільно планувати наступні фонди:

- резервний – призначений для внутрішнього страхування господарської діяльності підприємства (на покриття непередбачених витрат);
- дивідендних виплат (якщо підприємство є акціонерним);
- виробничого розвитку – призначений для фінансування витрат з технічного переозброєння, реконструкції і розширення діючих виробництв та освоєнню нових; на природоохоронні заходи, на будівництво або придбання будинків, споруд та іншого майна виробничо-технічного призначення;
- участі персоналу в прибутках (матеріального заохочення) – призначений для преміювання й інших видів матеріального заохочення персоналу, відповідно до підсумків роботи за звітний період;
- соціального забезпечення – призначений для додаткових соціальних виплат працівникам.

Планування й розподіл прибутку за техніко-економічним методом ми рекомендуємо здійснювати у наведеній нижче табличній моделі (див. табл. 2). Вона враховує:

- поетапне формування чистого прибутку відповідно до Стандартів бухгалтерського обліку;
- необхідність виділення прибутку від основної діяльності;
- відміни від Стандартів, що виникають при плануванні і повинні відбиватися в управлінському обліку, а саме:
  - собівартість реалізованої продукції збігається з виробничою собівартістю;
  - у витратах від фінансової діяльності варто врахувати статтю калькуляції “Відсотки за кредит”;
  - надзвичайні доходи як і надзвичайні витрати не можуть бути очікуваними і тому їх можна не планувати.

Крім того, запропонована модель дає можливість розподілити плановий прибуток відповідно до стратегічних цілей підприємства.

Таким чином, при плануванні фінансових результатів діяльності підприємства варто виокремлювати прибуток від основної діяльності, що, певним чином, повинно відбиватися в управлінському обліку. Найбільш розповсюдженими методами планування прибутку є метод техніко-економічного розрахунку та метод на підставі взаємозв'язку витрати – обсяг реалізації – прибуток (CVP - аналіз). У першому випадку необхідно користуватися плановою калькуляцією за методом повних витрат, у другому – калькуляцією за методом покриття. При плануванні треба визначати не тільки загальну суму прибутку, а й напрямки його використання. Такі планові показники дадуть змогу підприємству реалізовувати стратегічні настанови на поточний період.

Таблиця 2– План з прибутку та його розподілу, тис. грн.

Показники	Сільськогосподарський рік				Всього за рік
	3-й кв.	4-й кв.	1-й кв.	2-й кв.	
1. Доход від реалізації продукції	8280	9000	9660	8760	35700
2. Відрахування з доходу					
– ПДВ	1380	1500	1610	1460	5950
– акцизний збір	-	-	-	-	-
– інші збори	-	-	-	-	-
3. Чистий дохід від реалізації продукції	6900	7500	8050	7300	29750
4. Виробнича собівартість	6560	7100	7700	6950	28310
5. Валовий прибуток (збиток)	340	400	350	350	1440
6. Адміністративні витрати	150	150	160	160	620
7. Витрати на збут	70	70	30	30	200
8. Інші операційні витрати	40	40	40	40	160
9. Прибуток (збиток) від основної діяльності	80	140	120	120	460
10. Прибуток (збиток) від іншої операційної діяльності	10	10	10	20	50
11. Фінансовий результат від операційної діяльності	90	150	130	140	510
12. Доход від інвестиційної і фінансової діяльності	-	-	-	-	-
13. Витрати інвестиційної і фінансової діяльності:					
- фінансові витрати	-	-	-	-	-
- відсотки за кредит	-	10	15	-	25
- втрати від участі в капіталі	-	-	-	-	-
- інші витрати	-	-	-	-	-
14. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	90	140	115	140	485
15. Податок на прибуток	27	42	35	42	146
16. Чистий прибуток	63	98	80	98	339
17. Розподіл прибутку:					
17.1 Поповнення обігових коштів	20	20			40
17.2 Цільові фонди:					0
- резервний	5	10	10	10	35
- дивідендних виплат					
- виробничого розвитку	20	40	45	58	163
- участі персоналу в прибутках	18	20	10	15	63
- соціального забезпечення		8	15	15	38

Література

1. Кузнецова И.А. Методические подходы к составлению финансового плана на хлебоприемных предприятиях // Региональные перспективы. – 2000. – №2-3. – С. 260-261.
2. Владимирова Л.П. Прогнозирование и планирование в условиях рынка. – М.: Издательский дом “Дашков и К”, 2001. – 308 с.
3. Басовский Л.Е. Прогнозирование и планирование в условиях рынка: – М.: ИНФРА-М., 2001. – 260 с.
4. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Финансовый менеджмент. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2001. – 450 с.
5. Нелеп В.М. Планування на аграрному підприємстві: Підручник. - К.:КНЕУ, 2000. – 372 с.
6. Орлов О.О. Планування діяльності підприємства. – К.: Скарби, 2002. – 336 с.
7. Бланк И.И. Управление формированием капитала. – К.: Ника-Центр, 2000. – 512 с.
8. Богатирьев А.М., Ерохіна Т.В. Планування та управління підприємством консервної промисловості: Навчальний посібник. – Одеса: Аспект, 2000. – 260 с.
9. П(С)БО 3 “Звіт про фінансові результати”, затверджений наказом Міністерства України від 31.03.99 р., № 87.